

„АМАЗОН“ ИЛИ „АМАЗОНКЕ“; „ТЕМЗА“ ИЛИ „ТЕМЗ“; „ГАНГ“ ИЛИ „ГАНГА“?

Пошто су 1542. шпанског истраживача Франсиска Деорељана напали Индијанци из племена Тапуја, уз учешће и својих жена–ратница, на големој јужноамеричкој реци Слатко Море (Rio Santa Maria del Mar Dulce, или, скраћено, Mar Dulce, како ју је крстио њен шпански откривач Висенте Јаљес Пинсон 1500. године), он је тај ток прекрстио у Rio de las Amazonas (Река Амазонки), или, скраћено, Amazonas – „Амазонке“ (множина, женски род). Тако се та велика река и данас зове и на шпанском и на португалском. У енглеском језику, пак, име се, временом, усвојило као једнина – the Amazon. Но, иако су имена река у енглеском начелно средњег рода, иоле образован енглески читалац ту реч, асоцирајући име античких ратница, неизбежно доживљава као женски род – „Амазонка“. Српски преводилац који се први сусрео с тим топонимом (највероватније у енглеском језику) није имао тај осећај, па је данас у нас име те реке у једнини мушког рода – „Амазон“. Такав је, уосталом, случај и у великом броју европских језика, и највећих. Хрвати су, изнимно, показали да тај осећај имају, те је код њих та река у женском роду, мада у једнини и у мало незграпнијем облику – „Амазона“. Треба ли исправљати? Било би лепо кад би могло! На жалост, инерција употребе је моћнија и од тока те највеће реке. Са своје стране, Бранислав Г. Ромчевић, моја маленкост, одаје пошту и „речном крститељу“ Деорељану и храбрим Индијанкама, и изјављује да ће у својим преводима, кад набаса на тај силни ток, име његово преводити тако да одрази првотно значење – „Амазонке“.

Једна друга река, пак – највећа енглеска – имала је обрнуту судбу: од мушког је женско постала. У питању је, наравно, Темз, или ти Темза, како је Срби зову. Ту реку су одвајкада житељи енглески сматрали и светом и моћном, и доживљавали је као мушки род – као Father Thames, Оца Темза. Као „Темз“, или „Отац Темз“ помиње се и у енглеској књижевности, тако да би било немогуће неку песму где се каже „Father Thames“ превести у женском роду. Узгред, исти је случај с реком Рајном, која је за Немце у мушком роду – Der Rhein, Рајн. Препевавајући песму надвојводкиње Марије Валерије „Der Junge Rhein“ („Млади Рајн“), Лаза Костић је морао користити мушки род – „Рајн“, а не „Рајна“. Може ли се исправљати то у пракси? Песимисти би рекли „Не“, али би

се могло покушати. У сваком случају, у преводима Б. Г. Ромчевића те две реке су мушкарци.

Велика, света река Индуса, Ганга, чије оличење је богиња Ганга, у енглески језик је, као Ganges, ушла из латинског, камо је прispела из грчког. Тај облик је у енглеском, наравно, граматички средњег рода, дочим је у грчком и латинском женског. Дакако да су колонијални Британци, у већој или мањој мери упознати с индијским културним наслеђем и религијом, тај топоним доживљавали у женском роду – „Ганга“, а не „Ганг“, како га је у српски увео првотни преводац његов. Исправљати? Ваљало би пробати. У свом преводу „Те пуне земље“ Т. С. Елиота, Бранислав Г. Ромчевић користи женски род за ту реку, у којој се, веле, купањем могу спрати сви греси – ваљда и преводачки!

© 2016. Бранислав Г. Ромчевић